

Nepripustnosť používania konceptu „syndróm zavrhnutého rodiča“ v kontexte rozhodovania o úprave styku rodičov a maloletých detí

doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD.
VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE SV. ALŽBETY

JUSTIČNÁ AKADÉMIA, OMŠENIE, 24. MÁJ 2016

Osnova

1 Citové odcudzenie a očierňovanie

2 Richard Gardner a jeho syndróm

- 2.1 Ideové piliere Gardnerovej teórie
- 2.2 Historický kontext, propagácia a vplyv Gardnerovej teórie
- 2.3 Pokusy o zaradenie PAS (PAD) medzi psychiatrické diagnózy

3 Zamietnutie konceptu PAS/PAD

- 3.1 Neobmedzený priestor pre subjektívne interpretácie posudzovateľa
- 3.2 Diagnostika na základe kruhovej argumentácie, resp. neexistujúca diferenciálna diagnostika
- 3.3 Premisy PAS v rozpore s vedecky overenými poznatkami
- 3.4 Nevedeckosť PAS/PAD, resp. predstieraná vedeckosť

4 Potreba obozretných postupov (nielen) v súdnej praxi

- 4.1 Odolnosť voči demagogii: kritická analýza dôkazov opierajúcich sa o pseudoodborné /pseudovedecké tvrdenia
- 4.2 Vnimanie prípadu v kontexte namiesto zúženej optiky a neprimeraných očakávaní

© Slávka Karkošková (2016)

1 Citové odcudzenie a očierňovanie

- v rôznych životných situáciách
- **Odcudzenie** (z angl. *alienation*) = citové odvrátenie sa /oddelenie sa od predmetu / osoby, ku kt. mal predtým jedinec vytvorenú citovú väzbu (*attachment*).
 - **Citové väzby**
 - z hľadiska trvania najhlbšími citmi.
 - k predmetom, osobám a javom, kt. majú pre čl. zvláštnu hodnotu
 - + aj - , prežívaná vedome aj nevedome, nie je možné ju ovládať vôľou alebo len celkom nepatrne.
 - CV = nie trvalý konštrukt, vplyvom rôznych skúseností sa môže meniť.
 - Z vývin. hľadiska – osobit. význam **vzt'ahová väzba D k osobe, ktorá sa oň primárne stará**, charakterizovaná potrebou vyhľadávať a udržovať blízkosť s danou osobou, a to najmä v podmienkach stresu.
 - Kvalita VV - na kontinuu *istá* (bezpečná) – *neistá* (vyhýbavá, ambivalentná, dezorganizovaná) v závislosti od toho, ako starajúca sa osoba reaguje na potreby dieťaťa.
 - K rôznym starajúcim sa osobám (napr. k M a O) môže mať D rôzny typ VV

© Slávka Karkošková (2016)

1 Citové odcudzenie a očierňovanie

- **Očierňovanie** (z angl. *denigration*) = **ohováranie** niekoho, hovorenie zlých vecí (pravdivých alebo nepravdivých) o niekom, čím môže dôjsť k poškodeniu reputácie ohovorenej osoby
- **tretný zákon (§373) - ohováranie** = oznamovanie takých údajov o niekom, ktoré sú nepravdivé a spôsobilé "značnou mierou ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, poškodiť ho v zamestnaní, v podnikaní, narušiť jeho rodinné vzťahy alebo spôsobiť mu inú vážnu ujmu",
- **morálna teológia** pre takéto počínanie používa pojem **osočovanie**
 - **Ohováranie** = počínanie, kedy niekto „bez objektívne platného dôvodu odhaľuje chyby a previnenia blízkeho osobám, ktoré o nich nevedia“ (KKC 2477).
 - osočovať, t.j. hovoriť o inej osobe nepravdu, nikdy nie je dovolené.
 - Avšak **pravdivé chyby druhej osoby je niekedy dovolené vyjaviť a niekedy je to aj povinnosťou**. - V kolízii dohier musí niekedy ustúpiť nepravdivá dobrá povesť osoby pred iným dobrom

© Slávka Karkošková (2016)

1 Citové odcudzenie a očierňovanie

- Môžu sa vyskytnúť aj v takých situáciách, ako je rozchod/rozvod páru a rozpad rodiny.
 - medzi bývalými partnermi, medzi rodičmi a deťmi, medzi členmi nukleárnej rodiny a širším príbuzenstvom, okruhom priateľov a známych.
 - jedným zo sprievodných javov v pred-, peri- aj porozvodovom období.
 - **Použitie pojmov** odcudzenie a očierňovanie na opis týchto javov **nie je samo osebe zlé či kontroverzné**. Avšak **snaha vymodelovať z týchto javov diagnostikovateľnú duševnú chorobu** (syndróm, poruchu) **už kontroverzná je**
 - Takéto snahy sa v nedávnej histórii začali prejavovať propagovaním termínu SZR
 - pojem začali v praxi používať príslušníci rôznych profesií – zrejme bez toho, aby mali dôkladnejšie informácie o údajnom syndróme, jeho ideovou pozadí a objektív. odborných výhradách voči nemu.

© Slávka Karkošková (2016)

2 Richard Gardner a jeho syndróm

- **americký psychiater a psychoanalytik**
- 1985 - SZR (PAS - z angl. *Parental Alienation Syndrome*) -
- PAS = def. ako **porucha u detí, ktorá vzniká takmer výlučne v priebehu súdnych sporov o dieťa, ak jeden z rodičov (zvyčajne matka) programuje dieťa k nenávisťi voči druhému rodičovi (zvyčajne otcovi)**. Dieťa sa potom stáva aktívnym účastníkom a pripojí sa k programujúcemu rodičovi so svojimi vlastnými scenármi „očierňovania“.
- Bežným obsahom „**programovania**“ = **krivé obvinenie z CSA namierené proti otcovi**. Pomstychtivé matky to údajne používajú ako mocnú zbraň na potrestanie exmanžela, odrezanie ho od kontaktu s dieťaťom a získanie dieťaťa do svojej výlučnej starostlivosti
- tvrdil, že obvinenia z CSA, ktoré sa objavujú počas súdnych sporov o dieťa, sú väčšinou **krivými obvineniami** a **90% takýchto detí jednoducho trpí SZR**
- SZR – chápané ako **emocionálne zneužívanie detí**, - v niektorých prípadoch môže byť PAS údajne dokonca horšie než iné formy zneužívania
- RG – v **poručníckych sporoch o deti vystupoval ako súkromný znalec**, zastávajúci sa otcov, voči kt. boli vznášané podozrenia alebo obvinenia z CSA

© Slávka Karkošková (2016)

2.1 Ideové piliere Gardnerovej teórie

Gardnerove tézy o ľudskej sexualite

- všetky ľudské **parafílie** (sexuálne deviácie) sú prirodzeným adaptívnym mechanizmom, ktorý podporuje ľudskú prokreáciu (plodenie)...
- **Obete znásilnenia** môžu mať podľa neho masochistický pôžitok...
- **sexuálne aktivity medzi dospelými a deťmi** - pozitívna prokreatívna praktika...
- **akákoľvek trauma či poškodenie** spôsobené sexuálnymi parafíliami nie je výsledkom parafilného konania samotného, ale **výhradne výsledkom vonkajšej sociálnej stígy** ...

© Slávka Karkošková (2016)

2.1 Ideové piliere Gardnerovej teórie...

Gardnerove tézy a závery o detskej sexualite

- deti sú „**polymorfne perverzné**“
- Ak dieťa opisuje neprijemné sexuálne aktivity s otcom - ide o **reaktívnu formáciu**, - teda tendenciu, kedy sa potlačené túžby alebo pocity vyjadrujú na vedomej úrovni v kontrastujúcej forme...
- keď sú deti prichytené pri sexualizovanom správaní, ktoré je interne generované ich vlastnými túžbami a vedomosťami, môžu **obviňovať iných**
- programy, knihy či videá zamerané na **prevenciu CSA - príčinou krivých obvinení ...**
- dieťa nie je obeť - je to ono, kto **iniciuje** sexuálny styk a **zvädza** dospelého...
- Mnohé deti, ktoré obviňujú rodiča z CSA - **podlé, majú v sebe vrodenu krutosť a určitý stupeň sadizmu**
- **morbidne alebo sadistické ukojenie pri samotnom rozprávaní príbehu**

© Slávka Karkošková (2016)

2.1 Ideové piliere Gardnerovej teórie...

Ďalšie motívy / príčiny údajných krivých obvinení z CSA

- Hnev a pomstychtivosť žien
- **Patológia** – ženy ako paranoidné, hyperprotektívne, iracionálne, sebecké a psychopatické klamáčky.
 - projikujú na bývalých partnerov svoje vlastné skrývané či potlačené sexuálne sklony a fantázie.
 - vlastná podvedomá túžba ublížiť dieťaťu
- Ženy-matky úspešne vyhľadávajú **profesionálov, kt. sa reflexívne pridávajú do kampane očierňovania otca**
- **všetci máme v sebe určitú pedofiliu...**
 - profesionáli si uspokojujú svoje vlastné sexuálne potreby vyrábaním krivých obvinení z CSA
 - voyeuristické a sprostredkované ukojenie ...

© Slávka Karkošková (2016)

2.1 Ideové piliere Gardnerovej teórie...

vnútorná rozporuplnosť Gardnerových tvrdení

1. PAS nemožno aplikovať v prípadoch skutočného zneužívania, - animozita dieťaťa voči zneužívajúcemu rodičovi je v takom prípade opodstatnená
 2. sexuálne styky medzi dospelými a deťmi za **prírodný, neškodný jav a odveká tradícia** ...
- 1) (azda aj viac než) 95% obvinení z CSA je pravdivých, dokonca že aj prípady obvinení z CSA v intrafamiliárnom kontexte sú s vysokou pravdepodobnosťou validné,
- 2) v poručníckych sporoch - väčšinou krivé obvinenia z CSA
- ...problémom pre RG nebola samotná realita CSA, ale riziko trestania týchto aktivít a =) presvedčenie, že oznamovanie týchto prípadov treba potlačiť**

© Slávka Karkošková (2016)

2.1 Ideové piliere Gardnerovej teórie...

- RG tvrdil, že **normálne matky sa budú pokúšať podporovať vzťah detí so zneužívajúcimi otcami**
- Terapeut má urobiť všetko pre to, aby matke pomohol vnímať „zločin“ v správnej perspektíve

Analytici - **názory RG na sex medzi dospelými a deťmi = paralelné s tými, aké majú zástancovia legalizácie sexuálnych kontaktov medzi dospelými a deťmi**, vrátane propedofílnych lobistických skupín ako napr. NAMBLA (*North American Man Boy Love Association*).

V súlade s touto ideovou líniou bol RG aj **proti oznamovacej povinnosti (mandated reporting) vo vzťahu k CSA** (tak v intrafamiliárnom, ako aj extrafamiliárnom kontexte).

- oznámenie CSA by „narušalo prírodný proces desenzitizácie, pravdepodobne by zvýšilo pocity viny a malo by ďalšie nežiaduce psychické účinky

© Slávka Karkošková (2016)

2.2 Historický kontext, vplyv a propagácia

- v čase, kedy úrady v USA vďaka **zvýšenému povedomiu** občanov o **problematike intrafamiliárneho CSA** zaznamenávali výrazný nárast počtu oznámených prípadov
 - RG tieto trendy vnímal ako modernú „hystériu“...
- **bol neuveriteľne publikačne a mediálne aktívny**
- **Argumentovanie pomocou PAS - v poručníckych sporoch v USA bežnou obrannou právnou taktikou**, ktorú proti protektívnym matkám používali odmietaní otcovia, podozriví z CSA svojich detí alebo z iných foriem DN;
 - pozornosť účinne presmerovávala z podozrivého násilníka na O
- **tvrdenia o epidémii krivých obvinení silne ovplyvnili poručníckych sudcov, súdnych znalcov a kolíznych opatrovníkov.**
 - Vyjadrené **podozrenia z CSA boli automaticky vnímané ako značne pochybné a poukazujúce na prítomnosť PAS**
- Teória vytvorená pred vyše 30 rokmi, **v čase, kedy ešte neexistoval výskum zameraný na problematiku násillia na deťoch...**

© Slávka Karkošková (2016)

2.3 Pokusy o zaradenie PAS/PAD medzi psychiatrické dg

2010 Bernet et al. - návrh, aby bol PAD zahrnutý do DSM-5 - dg kritériá :

- A. D (...) sa silne spriahne s 1 z rodičov a odmieta vzťah s 2.- ZR bez legitímneho dôvodu...
- B. D - prejavy správania:
1. odmietanie / očierňovanie R, kt. dosahuje úroveň kampane,
 2. slabé, povrchné a absurdné zdôvodňovanie...
- C. D vykazuje 2 zo 6 postojov a správania:
1. nedostatok ambivalencie,
 2. fenomén „nezávislého názoru“,
 3. reflexívna podpora 1 z R proti 2. R,
 4. neprítomnosť pocitu viny za krutosť voči ZR,
 5. prítomnosť tzv. „vypožičaných scenárov“,
 6. rozšírenie animozity na širšiu rodinu ZR.
- D. ...najmenej 2 mesiacov.
- E. Klinicky významný **distress / zhoršenie** ...v dôležitej oblasti fungovania.
- F. Absentuje legitímny dôvod. - PAD nemožno dg, ak ZR ubližoval D.

© Slávka Karkošková (2016)

2.3 Pokusy o zaradenie PAS/PAD medzi psychiatrické dg

2010 Bernet et al. - návrh, aby bol PAD zahrnutý do DSM-5 :

- **3 stupne závažnosti:** mierny, stredný a ťažký. - **Pri ťažkom stupni :**
 - D silne a vytrvalo odoláva kontaktu a môže sa skrývať alebo utekať...
 - pevne zakorenené, falošné presvedčenie že ZR je zlý alebo nebezpečný.
 - silný, závažne patologický vzťah s preferovaným R
- **preferovaný rodič - postoje a správanie:**
 - „pretrvávajúca kritika osobnostných kvalít ZR a jeho R.aktivít;
 - stanoviská, ktoré vyvolávajú v D strach, odpor a kritiku voči ZR;
 - rôzne manévry ako vylúčiť ZR zo života D.
 - podávanie podnetov (obsahujúcich obvinenia voči 2. R) na políciu a orgány SPO.
 - porušovanie súdnych príkazov, ktoré mu nie sú po vôli.
 - špecifické psychické problémy ako narcistická porucha osobnosti, hraničná porucha osobnosti, traumatické zážitky z detstva a paranoidné črty“

© Slávka Karkošková (2016)

2.3 Pokusy o zaradenie PAS/PAD medzi psychiatrické dg

2010 Bernet et al. - argumenty prečo by PAD mal byť zahrnutý do DSM-5 :

- PA je **validný** koncept : množstvo výskumu + takmer univerzálne akceptovaný odborníkmi na duševné zdravie, + identifikovaný a skúmaný v mnohých krajinách,
- dg kritériá sú **reliabilné**,
- je možné odhadnúť **výskyt** PAS – v poručníckych sporoch asi 25% detí,
- PAD je **závažným psychickým stavom**, - môže spôsobiť vážne, dlhodobé psychické problémy,
- **argumenty kritikov nie sú presvedčivé ...**

Návrh na zaradenie PAD medzi psychiatrické dg bol v plnom rozsahu zamietnutý.

- Americká psychiatrická spoločnosť (2013) nezaradila PAD do žiadnej časti DSM-5 (ani len do Sekcie III, kde sa uvádzajú dg, ktoré sú ešte vedecky skúmané), - nakoľko **neexistuje dostatok vedeckých dôkazov, či PAD vôbec je potenciálne dg porucha, - a navrhované kritériá sú natoľko voľné, že existuje riziko nadmerného dg tejto údajnej poruchy u jedincov**

© Slávka Karkošková (2016)

3 Zamietnutie konceptu PAS/PAD

- **National Center for Prosecution of Child Abuse** (2003)
 - NCPCA je program Am.výskumného inštitútu prokurátorov, ktorý bol založený za účelom skvalitnenia vyšetrovania a stihania prípadov zneužívania detí. Sústreďuje sa na výcvik a expertnú právnu asistenciu pre prokurátorov a vyšetrovateľov, ktorí sa zaoberajú trestnými činmi v oblasti zneužívania detí a sexuálneho vykorisťovania
- **Leadership Council on Child Abuse & Interpersonal Violence** (2006)
 - nezávislá nezávislá organizácia združujúca uznávaných vedcov, klinikov, akademikov a analytikov verejnej politiky, ktorí skúmajú, ako sa v odborných kruhoch a v právnom systéme zaoberá s obeťami traumy. - Jej poslaním je pričíňovať sa o etickú aplikáciu psychologickéj vedy a poskytovať verejnosti pres-né, výskumne podložené informácie.
- **National Council of Juvenile and Family Court Judges** (2006, 2008)
- **Australian Institute of Family Studies** (2007)
- **American Professional Society on the Abuse of Children** (2010)
 - APSAC je vedúca Americká spoločnosť združujúca profesionálov, ktorí skúmajú, ako čo najlepšie odborne reagovať na problematiku týrania a zneužívania detí.
- **Španielska asociácia pre neuropsychiatriu** (2010)
- **Španielsky národný výskumný tím pre štúdium PAS** (2010)
- Rada pre ľudské práva pri OSN (2012)
- **Španielska generálna rada súdnictva** (2013)
- **Americká psychiatrická spoločnosť** (2013)

© Slávka Karkošková (2016)

3.1 Neobmedzený priestor pre subjektívne interpretácie posudzovateľa

- dg **kritériá** - vševedúcnosť profesionála a subjektívne interpretácie
- **D odmieta 2.R bez legitímneho dôvodu (kritérium A)**
 - **kritériá legitímneho dôvodu**
 - **schopnosť** a dostatočná **erudovanosť** k získaniu dostatočných info potrebných (rapport + množstvo času + verbálne schopnosti D + tlaky + výskum)
- **nijak nedefinované pojmy** : *kampaň + slabé, povrchné a absurdné* argumenty + „fenomén nezávislého názoru“ + „*vypožičané scenáre*“ + klinicky významný distress / zhoršenie v niektorej dôležitej oblasti fungovania
- **Medicínsky „syndróm“** definuje „jednoznačnú“ koreláciu medzi súborom symptómov a určitou patológiou.
- **vágne pojmy** =) otvárajú široký priestor na **subjektívne posúdenie, ktoré negarantuje konzistenciu alebo reliabilitu diagnózy**
- Neexistuje **žiadny diagnostický nástroj** na svete, pomocou ktorého by bolo možné detekovať syndróm vytvorený Gardnerom

© Slávka Karkošková (2016)

3.2 Diagnostika na základe kruhovej argumentácie, resp. neexistujúca diferenciálna diagnostika

- Navrhovatelia tvrdili, že **PAS/PAD nemožno diagnostikovať, pokiaľ D bolo skutočne zneužívané**
 - =) **dojem**, že experti, ktorí diagnostikujú PAS/PAD, sa vopred uistia, či D nebolo viktimizované
 - škála nazvaná *Sex Abuse Legitimacy Scale (SALS)* - široko kritizovaná a odmietnutá ako celkom **neobjektívny, nevalidný, nereliabilný a nebezpečný nástroj**
 - *Protocols for the Sex-Abuse Evaluation* – recept ako pod maskou klinic. a vedec. objektivitu dokázať, že obvinenia z CSA sú krivé
- spoliehanie sa na **klinické interview** a na **pozorovanie interakcií**
 - **povaha situácie** automaticky ovplyvní správanie a interakcie ...
- **kruhová argumentácia (circular reasoning)** - v rámci ktorej **akýkoľvek symptóm má vopred jasnú príčinu** (plne zapadajúcu do ideových konštruktov, na ktorých je koncept PAS vystavaný) a **zároveň je potvrdením vopred stanovenej „diagnózy“**.

© Slávka Karkošková (2016)

3.2 Diagnostika na základe kruhovej argumentácie, resp. neexistujúca diferenciálna diagnostika

- prívrženci PAS **dg matku** na základe vyšetrenia D a odporúčajú súdu prijať právne opatrenia a nariadiť liečbu deťom na základe vyšetrenia matky
 1. prítomnosť závažnej psychopatológie pred rozchodom partnerov,
 2. programujúce myšlienky,
 3. programujúce verbálne vyjadrenia,
 4. manévry zamerané na vylúčenie druhého rodiča,
 5. sťažnosti na políciu alebo oddelení SPO,
 6. púšťanie sa do konfliktov (*litigiousness*),
 7. epizódy hystérie,
 8. porušovanie nariadení súdu,
 9. úspešnosť manipulovania právneho systému,
 10. riziko zintenzívnenia programovania
- **Neexistuje žiadny dôkaz o tom, že by tieto kritériá (s výnimkou 1.) indikovali akúkoľvek patológiu.**
- **premise**, že „popieranie PAS je primárnou obranou programujúceho rodiča“...
- **Kruhová argumentácia znemožňuje, aby bola teória PAS náležite testovaná**
- **Miera chybovosti** je pri diagnostikovaní PAS neakceptovateľne vysoká

© Slávka Karkošková (2016)

3.3 Premisy PAS v rozpore s vedecky overenými poznatkami

- nerovnováha moci a poznania, ktorá zásadným spôsobom limituje možnosti slobodného súhlasu dieťaťa
- konsenzus o negatívnom vplyve traumy sexuálneho zneužívania v detstve
- Výskyt krivých (zlomyselných) obvinení z CSA : 1-10%
- otcovia sú častejšie pôvodcami krivých obvinení
- koncept brainwashingu je sporný
 - Deti rozvádžajúcich sa rodičov nemajú tendenciu odmietať rodiča, s ktorým majú pozitívny vzťah, dokonca ani vtedy, keď sú k tomu tlačení zo strany druhého rodiča.
- odcudzenie - množstvom rôznych príčin
 - najčastejšou a najvplyvnejšou príčinou sú vlastnosti / správanie na strane odmiataného rodiča

© Slávka Karkošková (2016)

3.3 Premisy PAS v rozpore s vedecky overenými poznatkami

ODCUDZENIE - MNOŽSTVOM RÔZNYCH PRÍČIN

- | | |
|---|---|
| a) vlastnosti rodiča | j) narušené vzťahové hranice |
| b) symptómy psychopatológie u rodiča | k) domáce násilie |
| c) poruchy osobnosti u rodiča | l) značná miera konfliktov medzi rodičmi |
| d) zneužívanie alko/drog u R | m) nový vzťah rodiča |
| e) odhad a temperament dieťaťa | n) vplyv súrodencov |
| f) kognitívna kapacita dieťaťa | o) finančné vplyvy |
| g) história vzťahu rodič – dieťa | p) obmedzenie (redukcia) času |
| h) odcudzujúce (<i>alienating</i>) správanie rodiča | q) environmentálne faktory |
| i) správanie, ktoré je reakciou na odmietnutie | r) opakované vypočúvania/vyšetrenia dieťaťa |

© Slávka Karkošková (2016)

3.3 Premisy PAS v rozpore s vedecky overenými poznatkami

ODCUDZENIE - MNOŽSTVOM RÔZNYCH PRÍČIN

- deti, ktoré sú svedkami násillia
- „**terapia vyhrožaním**“ (*Threat Therapy*)
 - v príkrom rozpore so základnými a nevyhnutnými prvkami terap. liečby, ako sú súhlas a absencia tlaku, donútenia / trestania
 - Neexistuje žiaden vedecký dôkaz o tom, že by nútenie D k interakcii s odmietaným R malo pozitívny vplyv na akékoľvek D a prispievalo k jeho psychickému zdraviu
- odmietaný R = pre viktimizované D automatický spúšťač flešbekov
 - Pokračujúce vystavovanie sa takýmto spúšťačom prispieje iba k rozvoju PTSP = bude posilňovať a nie eliminovať strach a odpor
 - jedinci trpiaci PTSP nie sú schopní vnímať neutrálne...
 - bez liečby PTSP - takmer nemožné neutralizovať spúšťače flešbekov
- Gardnerom odporúčané metódy „liečby“ PAS sú považované za drakonické a **nebezpečné**

© Slávka Karkošková (2016)

3.3 Premisy PAS v rozpore s vedecky overenými poznatkami

ODCUDZENIE - MNOŽSTVOM RÔZNYCH PRÍČIN

- Na rozdiel od Gardnerovho okliešteného vnímania, výsledky výskumov pobádajú ku **komplexnejšiemu vnímaniu príčin**, pre ktoré D, po rozchođe R-páru, odmieta styk s jedným z R.
- Je zrejmé, že vznik problémov pri realizácii styku s rodičom je zriedka výsledkom zlomyseľného konania matky.
- Keďže ide skôr o **komplexný fenomén**, každý prípad si vyžaduje **dôkladné psychosociálne zhodnotenie rôznych faktorov**, ktoré môžu prispievať k narušeniu vzťahu R – D
- a následne aj aplikáciu viacerých metód terapie, vrátane psychoedukácie, individuálnej terapie, a ak je to vhodné aj terapie R– R, R– D či spoločnej rodinnej terapie
- pre intervencie majú byť **smerodajné potreby D** a nie práva R

© Slávka Karkošková (2016)

3.4 Nevedeckosť PAS/PAD, resp. predstieraná vedeckosť

- **Zavádzajúce tvrdenia** - typickou stratégiou šírenia konceptu PAS/PAD
- Analytici - **koncept PAS bol vystavaný na klamoch (fallacies)**, ako sú: kruhová argumentácia, falošné analógie s niekoľkými medicínskymi dg, odvolávanie sa na seba samého ako múdru autoritu, citačné podvody a s tým späté nepravdivé tvrdenia o validite a reliabilite PAS
- RG pred súdmi tvrdil, že PAS je vedecky podložený, a teda aj pre právnu argumentáciu prípustný koncept.
 - články, kt. neposkytli empirické dôkazy o existencii PAS
 - *American Journal of Family Therapy* ...
- pojem „empirický“ podľa Gardnera...
- Väčšina „dôkazov“ - založená na **klinickom pozorovaní**
- **účelové zavádzanie čitateľov**
- **validita a reliabilita !**
- **referencie na neprofesionálne zdroje**
- **pseudoveda**, ktorej aplikácia v klinickej a právnej praxi je neetická a nebezpečná

© Slávka Karkošková (2016)

4 Potreba obozretných postupov (nielen) v súdnej praxi

- Obdobie, v ktorom sa PAS/PAD rozmožol v americkom súdnictve je považované za **zahanbujúcu kapitolu v histórii dôkazného práva** (*evidentiary law*)
- V americkom právnom systéme pri aplikácii federálnych štandardov *Frye Standard* a *Daubert test* koncept PAS/PAD **nesplňa kritériá prípustnosti ako dôkaz pred súdom**
 - akýkoľvek koncept použitý znalcom je prípustný ako dôkaz pred súdom iba vtedy, ak existuje dostatok empirických dát preukazujúcich jeho **reliabilitu** a **validitu**, teda aj dostatok solídnych **výskumných štúdií** uverejnených v recenzovaných a nezávislých publikáciách, ak je **známa miera chybovosti** (*error rate*), teda výskyt mylne pozitívnych a mylne negatívnych hodnotení, a ak v relevantnej vednej disciplíne získal **všeobecnú akceptáciu**
- **Zamietnutie konceptu PAS v súdnom systéme** - Španielsko, Anglicko, Rada pre ľudské práva pri OSN

© Slávka Karkošková (2016)

4.1 odolnosť voči demagógii: kritická analýza dôkazov opierajúcich sa o pseudoodborné /pseudovedecké tvrdenia

- rozšírenosť konceptu - **masívna publicita**
 - RG - **publikačná činnosť, web, školenia a informovanie** odborníkov rôznych profesií a predstaviteľov rôznych rezortov, vystupovaním v **médiách so zavádzajúcimi tvrdeniami**
 - RG - **publiku prispôsobené prekrúcanie reality**
- **agenda setting** / zneužívanie tzv. **heuristiky dostupnosti**
 - fenomén, ktorý sa objavuje, keď sú informácie opakované dostatočne často, aby ľudia uverili, že sú pravdivé, aj keď nemajú žiaden dôkaz o ich pravdivosti
- venovať náležitú pozornosť **procesu hodnotenia dôkazov**
- **potreba vzdelávania** o klamoch, slabínach a rizikách obsiahnutých v PAS/PAD ako aj o **dynamike zneužívania** detí a dynamike násillia v partnerských vzťahoch

© Slávka Karkošková (2016)

4.2 Vnímanie prípadu v kontexte namiesto zúženej optiky a neprimeraných očakávaní

- **rodičovská kontrola prístupu** (*parental gatekeeping*)
 - **kontinuum - od otvorenia a podporovania prístupu** (*gate opening* alebo *facilitative gatekeeping*) **po jeho obmedzovanie** (*gate closing* alebo *restrictive gatekeeping*) **v rôznych stupňoch** (veľmi podporujúci → kooperatívny → ľahostajný → obmedzujúci → veľmi obmedzujúci prístup)
 - **správanie rodiča**, ktorý kontroluje prístup druhého rodiča k dieťaťu, **môže byť na oboch stranách kontinua** :
 - **adaptívne** - cieľ to, čo je v najlepšom záujme D – teda podporuje vzťah R – D dovtedy, kým je to bezpečné, a chráni D pred druhým R, ak D potrebuje byť chránené
 - **maladaptívne** – R neberie do úvahy najlepší záujem D; jeho správanie sa môže orientovať podľa jeho vlastných potrieb, môže byť formou odplaty druhému R, alebo môže zahŕňať neprotektívne, potenciálne ohrožujúce správanie.

© Slávka Karkošková (2016)

4.2 Vnímanie prípadu v kontexte namiesto zúženej optiky a neprimeraných očakávaní

- Obzvlášť citlivo a obozretne je potrebné vnímať **protektívnu kontrolu prístupu** (*protective gatekeeping*). = forma reštriktívneho správania, ktorá sa objavuje, keď jeden R v snahe chrániť D pred možným poškodením obmedzuje druhému R prístup k D a/alebo sa kriticky o ňom vyjadruje.
 - Takéto správanie môže byť **adaptívne, rozumné a odôvodnené** napr. v prípadoch, kde je história násillia v partnerskom vzťahu, história zneužívania alebo zanedbávania D, drsný výchovný prístup, nedostatočné rodičovské zručnosti (zvlášť pri veľmi malých D), závislosť od alkoholu alebo drog, závažná duševná porucha a pod.
 - Rovnaké správanie môže byť **maladaptívne, ak sú obavy o dieťa neopodstatnené**.
 - **! Opodstatnenosť obáv** sa však nemôže „merať“ podľa toho, či sa všetky obvinenia alebo podozrenia podarí dokázať (limity !)

© Slávka Karkošková (2016)

4.2 Vnímanie prípadu v kontexte namiesto zúženej optiky a neprímeraných očakávaní

- Faller a DeVoe (1995) - jeden z najdôkladnejších výskumov zameraných na zisťovanie výskytu krivých obvinení z CSA: **215 prípadov**, v ktorých sa počas rozvodu rodičov objavilo obvinenie z CSA.
 - **Opierajúc sa o klinický úsudok multidisciplinárneho tímu** (pôsobiaceho v rámci univerzitnej kliniky situovanej na stredozápade USA), bolo **73% obvinení považovaných za odôvodnené (substantiated)**, 20% prípadov bolo klasifikovaných ako nepravdepodobné (*unlikely*) a **7% prípadov zostalo nejasných (uncertain)**.
 - Naproti úsudku multidisciplinárneho tímu, **civilný súd považoval iba 35% prípadov za odôvodnené**, 44% prípadov vnímal ako neopodstatnené, podozrením sa vôbec nezaoberal v 14% prípadov a za nejasné považoval 7% prípadov.
 - Miera vnímania podozrení ako opodstatnených bola zo strany súdu menej než polovičná oproti úsudku multidisciplinárneho tímu.
- Opierajúc sa o metaanalýzu viacerých výskumov Smit et al. (2015) uvádzajú, že približne 12-14% prípadov obvinení z CSA v priebehu poručníckych sporov je nepodložených, pričom hneď poznamenávajú, že **nepodložené obvinenie nie je synonymom úmyselného krivého obvinenia a že značná časť prípadov zostáva nejasná**.

© Slávka Karkošková (2016)

4.2 Vnímanie prípadu v kontexte namiesto zúženej optiky a neprímeraných očakávaní

- **Samotná nejasnosť situácie** môže mať pritom **negatívne následky na schopnosť komunikácie a spolupráce** zo strany pochybujúceho rodiča smerom k podozrievanému rodičovi.
- **Správanie protektívnych rodičov je často nespravodlivo patologizované a sankcionované**
- **absurdné situácie** - keď sa štátny systém, ktorý je zodpovedný za ochranu detí pred všetkými formami násillia, vysporiada s podozrením jednostranne – tak, že podozrivého chráni skrz **princíp prezumpcie neviny**, no opomína chrániť suspektnú obeť skrz **princíp prezumpcie statusu obeť**
- **Koncept tzv. priateľsky nastaveného rodiča (friendly parent)**
- **dôkladné psychosociálne zhodnotenie rôznych faktorov**, ktoré môžu prispievať k narušeniu vzťahu rodič – dieťa a následne aj aplikáciu viacerých metód terapie, nie násillné vymáhanie styku.
- **Najlepší záujem dieťaťa** môže v závislosti na svojej povahe a záväznosti prevážiť nad záujmom rodiča

© Slávka Karkošková (2016)

Ďakujem za pozornosť.

Kontakt:

doc. Slávka Karkošková, PhD.

email: slavka.karkoskova@gmail.com

Publikácie:

<http://sexuálne-zneuzivanie.sk/literatura.html>

https://www.researchgate.net/profile/Slavka_Karkoskova/publications

© Slávka Karkošková (2016)